

МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ ЎНІВЕРСІТЭТ
ФІЛАЛАГІЧНЫ ФАКУЛЬТЭТ
Кафедра сучаснай беларускай мовы

МЯДЗЕЛКА Настасся Кірылаўна

СЛОВАЎТВАРАЛЬНЫЯ ГНЁЗДЫ З КАРАНЁВЫМІ МАРФЕМАМІ
СА ЗНАЧЭННЕМ КОЛЕРУ Ў СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ
І РУСКАЙ МОВАХ

Анатацыя да магістарскай дысертацыі
спецыяльнасць 1-21 80 11 «Мовазнаўства»

Навуковы кіраўнік
Бадзевіч Зінаіда Іванаўна
кандыдат філалагічных навук, дацэнт

Мінск, 2018

АГУЛЬНАЯ ХАРАКТАРЫСТЫКА РАБОТЫ

Структура і аб'ём: 225 с., 82 табл., 80 схем, 48 выкарыстаных крыніц.

Ключавыя словы: СЛОВАЎТВАРАЛЬНАЕ ГНЯЗДО, СЛОВАЎТВАРАЛЬНАЯ ПАРА, СЛОВАЎТВАРАЛЬНЫ ЛАНЦУЖОК, СЛОВАЎТВАРАЛЬНАЯ ПАРАДЫГМА, СТУПЕНЬ ВЫТВОРНАСЦІ, СПОСАБ СЛОВАЎТВАРЭННЯ, МАТЫВАВАНАЕ СЛОВА (ВЫТВОРНАЕ СЛОВА, ДЭРЫВАТ), МАТЫВАВАЛЬНАЕ СЛОВА (УТВАРАЛЬНАЕ СЛОВА), ЛЕКСІКА-СЕМАНТЫЧНАЯ ГРУПА, КАЛЯРОНІМ.

Аб'ект даследавання: словаўтваральныя гнёзды.

Прадмет даследавання: словаўтваральныя гнёзды з каранёвымі марфемамі са значэннем колеру ў беларускай і рускай мовах.

Мэта даследавання: устанавіць і апісаць структурна-семантычныя асаблівасці словаўтваральных гнёздаў з каранёвымі марфемамі са значэннем колеру ў беларускай і рускай мовах.

Аktуальнасць даследавання абумоўлена вывучэннем словаўтваральнага патэнцыялу невытворных лексем (прыметнікаў, назоўнікаў) са значэннем колеру ў беларускай і рускай мовах, паколькі словаўтварэнне з'яўляецца асноўнай крыніцай папаўнення слоўнікавага складу мовы ў цэлым, а таксама магчымасцю выяўлення асаблівасцей сістэмнай арганізацыі лексічнага складу блізкароднасных моў паводле сэнсава-дэрывацыйных сувязей у межах словаўтваральных гнёздаў.

Метады даследавання: апісальны метады, параўнальны метады, элементы колькаснага падліку, словаўтваральны аналіз, спосаб мадэліравання.

Навуковая навізна і значнасць атрыманых вынікаў: упершыню ў беларускім мовазнаўстве створаны і структурыраваны словаўтваральныя гнёзды (СГ) лексіка-семантычнай групы каляронімаў. У выніку даследавання ўстаноўлены корпус нематывавальных слоў са значэннем колеру ў беларускай і рускай мовах, дадзена іх семантычная характарыстыка; акрэслены склад СГ, вяршынямі якіх з'яўляюцца нематывавальныя якасныя прыметнікі і назоўнікі са значэннем колеру ў беларускай і рускай мовах; вызначаны структурныя асаблівасці СГ; апісаны матываваныя адзінкі ў складзе СГ па наступных параметрах: ступень дэрывацыі, словаўтваральны блок, матывавальная база, словаўтваральнае значэнне, словаўтваральны фармант (сродак); выяўлены марфаналагічныя асаблівасці вытворных у складзе СГ; устаноўлены агульныя і прыватныя заканамернасці ў фармальна-семантычнай структуры словаўтваральных ланцужкоў і парадыгм з вяршыннымі каляронімамі ў беларускай і рускай мовах.

Практычная значнасць атрыманыя вынікаў: матэрыял можа быць выкарыстаны пры вывучэнні беларускай мовы ў школе і ВНУ, пры распрацоўцы лекцый, спецкурсаў, спецсемінараў, вучэбных дапаможнікаў, пры стварэнні марфемных і словаўтваральных слоўнікаў беларускай мовы.

Магістарская дысертацыя выканана аднаасобна і самастойна.

ОБЩАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА РАБОТЫ

Структура и объем: 225 с., 82 табл., 80 рис., 48 использованных источников.

Ключевые слова: СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ ГНЕЗДО, СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ПАРА, СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ЦЕПОЧКА, СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ПАРАДИГМА, СТЕПЕНЬ СЛОВООБРАЗОВАНИЯ, СПОСОБ СЛОВООБРАЗОВАНИЯ, МОТИВИРОВАННОЕ СЛОВО (ПРОИЗВОДНОЕ СЛОВО, ДЕРИВАТ), МОТИВИРУЮЩЕЕ (ПРОИЗВОДЯЩЕЕ) СЛОВО, ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧЕСКАЯ ГРУППА, КОЛОРОНИМ.

Объект исследования: словообразовательные гнёзда.

Предмет исследования: словообразовательные гнёзда с корневыми морфемами со значением цвета в белорусском и русском языках.

Цель исследования: установить и описать структурно-семантические особенности словообразовательных гнёзд с корневыми морфемами со значением цвета в белорусском и русском языках.

Методы исследования: описательный метод, сравнительный метод, элементы количественного подсчёта, словообразовательный анализ, способ моделирования.

Актуальность исследования обусловлена изучением словообразовательного потенциала непроизводных лексем (имен существительных, имен прилагательных) со значением цвета в белорусском и русском языках, поскольку словообразование является основным источником пополнения лексического состава языка в целом, а также возможностью выявления особенностей системной организации лексического состава близкородственных языков с точки зрения смысловых и деривационных связей с корневой семьей в рамках словообразовательных гнезд.

Научная новизна и значимость полученных результатов: впервые в белорусском языкознании составлены и структурированы словообразовательные гнёзда (СГ) лексико-семантической группы колоронимов. В результате исследования установлен корпус немотивированных слов со значением цвета в белорусском и русском языках, дана их семантическая характеристика; определены состав и структурные особенности СГ, вершинами которых являются немотивированные качественные прилагательные и существительные со значением цвета в белорусском и русском языках; описаны мотивированные единицы в составе СГ по следующим параметрам: степень деривации, словообразовательный блок, производящая база, словообразовательное значение, словообразовательный формант; выявлены морфонологические особенности производных в составе СГ; установлены общие и частные закономерности в формально-семантической структуре словообразовательных цепочек и парадигм с вершинными колоронимами в белорусском и русском языках.

Практическая значимость полученных результатов: материал может быть использован при изучении белорусского языка в школах и вузах, при разработке лекций, спецкурсов, спецсеминаров, учебных пособий, при создании морфемных и словообразовательных словарей белорусского языка.

Магистерская диссертация выполнена единолично и самостоятельно.

GENERAL CHARACTERISTIC OF WORK

Structure and volume: with pages 225, tables 82, charts 80, cited sources 48.

Keywords: WORD-FORMATIVE NESTS, WORD-FORMATIVE PAIR, WORD-FORMATIVE CHAIN, WORD-FORMATIVE PARADIGM, A DEGREE OF WORD-FORMATION, METHOD OF DERIVATIVE WORD-FORMATION (DERIVED WORDS, DERIVATIVES), GENERATIVE WORD-FORMATION, LEXICAL-SEMANTIC GROUP, COLOURONIM.

The object of the research: word-formative nests with the colouronian roots in the Belarusian and Russian languages.

The subjects of the research: structural and semantic structure of word-formative nests with the colouronian roots in the Belarusian and Russian languages.

Research objective: to define and describe the structural and semantic features of word-formative nests with the colouronian roots in the Belarusian and Russian languages.

The relevance of a research is caused by studying of word-formation potential of non-productive lexemes (nouns, adjectives) with value of color in the Belarusian and Russian languages as word formation is the main source of replenishment of lexical structure of language in general and also a possibility of identification of features of the system organization of lexical structure of closely related languages from the point of view of semantic and derivational communications with root semy within families of words.

Methods of research: descriptive method, comparative method, quantitative analysis, word-formative analysis, simulation method.

The scientific novelty and relevance of the research results: for the first time in Belarusian linguistics there were compiled and structured word-formative nests of lexical-semantic groups of colouronian words. As a result of the research, there were defined the origins of the underived colouronian words in the Belarusian and Russian languages and their semantic characteristics; the composition and structural features of the word-formative nests, the vertices of which are underived colouronian qualitative adjectives and nouns of the Belarusian and Russian languages were defined; there were described derived units of the word-formative nests in the following features: an extent of derivation, word-formative derivation, generative basis, word-formative meanings, word-formative formants; there were found out the morphonological features of derivatives as part of the word-formative nests; there was established general and specific patterns in the formal semantic structure of word-formative chains and paradigms with vertex colouronian words in the Belarusian and Russian languages.

The practical relevance of the research: the results can be used in studies of the Belarusian language in the educational institutions, during lectures, special courses, seminars, in the tutorials and morphemic and word-formation Belarusian dictionaries.

The master's thesis was preformed independently and individually.